

การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

Academic Administration Based on the Four Iddhipāda Principles of School Administrators under the Office of Nong Bua Lamphu Primary Educational Service Area 1

ชอบ อมตะธงไชย¹, สัมฤทธิ์ กางเพ็ง², ฉลาด จันทรสมบัติ³

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ขอนแก่น, ประเทศไทย

Chob Amatathongchai¹, Samrit Kangpeng², Chalard Chantarasombat³
^{1,2,3}Mahachulalongkomrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Khon Kaen, Thailand

✉: ¹Chobamt@gmail.com
(Corresponding Email)

Received: 25 March 2025; Revised: 07 April 2025; Accepted: 12 May 2025
© The Author(s) 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา และเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 เป็นงานวิจัยในรูปแบบระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ วิจัยเชิงปริมาณในการตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง 322 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยเชิงปริมาณด้วยค่าสถิติพื้นฐานและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยปรากฏว่า 1) การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ได้แบ่งเป็นด้านต่าง ๆ โดยที่ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 มีการปฏิบัติอย่างมากที่สุด ตามลำดับมาด้านการบริหารตามหลักจิตตะ ตามหลักวิมังสา และตามหลักฉันทะ 2) แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ให้ความสำคัญกับความรักในงานและศรัทธาในบทบาทของตน มุ่งมั่นสู่เป้าหมายอย่างชัดเจน และเน้นการเสริมสร้างทักษะครูในการใช้เทคโนโลยีและการจัดการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ เพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับบริบทของสถานศึกษาและชุมชนอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, หลักอิทธิบาท 4, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to study academic administration based on the Four Iddhipāda Principles practiced by school administrators under the Office of Nong Bua Lamphu Primary Educational Service Area 1 and to propose guidelines for academic administration grounded in these principles. The research employed a mixed methods approach. The quantitative part

involved a survey with 322 participants, while the qualitative part included in-depth interviews with 12 key informants. Quantitative data were analyzed using basic statistics, and qualitative data were analyzed through content analysis. The research results were as follows: 1. Academic administration based on the Four Iddhipāda Principles among school administrators under the Office of Nong Bua Lamphu Primary Educational Service Area 1 consisted of various dimensions. The highest level of implementation was found in administration based on Viriya (effort), followed by Citta (concentration), Vīmaṇsā (investigation), and Chanda (aspiration), respectively. 2. The proposed guidelines for academic administration based on the Four Iddhipāda Principles emphasize love and faith in one's role, a clear commitment to goals, and strengthening teachers' skills in using technology and creative teaching methods. With the aim is to improve curricula so that they are appropriately aligned with the context of each school and its surrounding community.

Keyword: academic administration, four Iddhipāda principles, school administrators

1. บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคมและสร้างชาติและเป็นกลไกหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตน ให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาคและของโลก ควบคู่ กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะความรู้ความสามารถและสมรรถนะที่สอดคล้องกับ ความต้องการของตลาดแรงงานและพัฒนาประเทศภายใต้แรงกดดันภายนอก และแรงกดดันภายในประเทศ ที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญเพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทย ทุกคนที่รัฐต้องจัดให้เพื่อพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยให้มีความเจริญงอกงามทุกด้านเพื่อเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะในการประกอบสัมมาชีพ และการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นในสังคม และประเทศชาติที่ต้องพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาชาติในเวทีโลกท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยให้ความสำคัญด้านการศึกษาในฐานะ กลไกหลักในการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาส และความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนา กำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มีหลักคำสอนมากมายที่เป็นหลักในการทำงานการเลือกหลักธรรมมาใช้ประกอบการบริหารงานบุคคลจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ “อิทธิบาท 4” เป็นคำสอนที่มุ่งให้การปฏิบัติงานอยู่บนพื้นฐานแห่งความสำเร็จตามประสงค์เป็นหลักคำสอนที่เน้นความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน อีกนัยหนึ่งของความหมายของหลักอิทธิบาท 4 คือ คุณค่าให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายประกอบด้วย 1) ฉันทะ ความพอใจ คือ

ต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาที่จะทำใฝ่ได้ผลดียิ่งขึ้นไป 2) วิริยะ ความเพียร คือ การขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อุตุน เอาธุระ ไม่ท้อถอย 3) จิตตะ ความคิดมุ่งมั่น คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน เลื่อนลอย อุทิศใจให้แก่ สิ่งที่ทำ 4) วิมังสาความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ มั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจตรา หาเหตุผล และ ตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไข ปรับปรุง หากนำคำสอนของหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และชีวิตการทำงานก็จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 เป็นหน่วยงานสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอศรีบุญเรืองและอำเภอโนนสัง มีโรงเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบ จำนวน 199 โรง แยกเป็นโรงเรียน 193 โรง 3 สาขา มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 193 โรง เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 50 โรงเรียนและเป็นโรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 129 โรงเรียน

จากรายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน(O-NET) ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ปีการศึกษา 2565 พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2,823 คนทุกโรงเรียนของสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 มีคะแนนค่าเฉลี่ยทั้ง 4 กลุ่มสาระ ได้แก่ วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ และวิชาภาษาอังกฤษอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำกว่าระดับประเทศ (สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2566) ทั้งนี้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจึงได้ สนใจที่จะศึกษาปัญหาและเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและ พัฒนานักเรียนในสถานศึกษานำไปประกอบการวางแผนพัฒนาประสิทธิภาพของการบริหารวิชาการให้มี ประโยชน์ต่อไป

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการ ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 มาเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1
2. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

3. วิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 จำนวน 2,150 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 322 คน

2. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการงาน (Check list) ได้แก่ เพศ ตำแหน่ง วิทยฐานะ ประสบการณ์การทำงาน และวุฒิการศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับปฏิบัติการเกี่ยวกับวิธีการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี แนวการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา

3.2 ศึกษารูปแบบและโครงสร้างแบบสอบถามงานวิจัย เรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถาม เรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 หาคุณภาพของแบบสอบถามเพื่อหาค่า (IOC: Index of Item Objective Congruence) นำแบบสอบถามที่แก้ไขเป็นสมบูรณ์แล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่น้อยกว่า 30 คน และนำแบบสอบถามในข้อที่มีอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ที่ใช้ได้ไปหาค่าความเชื่อมั่นเป็นรายด้านและโดยภาพรวมตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ (Alpha Coefficient) โดยใช้เกณฑ์ตั้งแต่ 0.75 ขึ้นไป และนำแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ที่กำหนดมาจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์และ พิมพ์นำไปใช้และเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การวิจัยระยะที่ 2 การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหาร จำนวน 3 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักธรรม จำนวน 3 รูป/คน และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ จำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น 12 รูป/คน โดยผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือขอความร่วมมือจากรองอธิการบดี มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น และนำหนังสือขอความร่วมมือไปให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูป/คน ด้วยตนเอง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ข้อมูล โดยการนำแบบสัมภาษณ์การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ไปสัมภาษณ์

3.2 สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอบแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จัดบันทึก อัดเสียงการสนทนา การสังเกต ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูป/คน แล้วตรวจสอบความสมบูรณ์ของการจัดบันทึกและเสียงสนทนา วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการจำแนก จัดประเภทข้อมูล การตีความ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) นำเสนอเป็นความเรียง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย และจัดพิมพ์สรุปเนื้อหาโดยภาพรวม

4. ผลการวิจัย

การทำวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 มีผลการวิจัยดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 ใช้ทำการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลวัตถุประสงค์ข้อ 1 สภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม

ด้านที่	การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หนองบัวลำภู เขต 1	ระดับปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล	อันดับ ที่
1	ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักวิริยะ	4.58	0.60	มากที่สุด	1
2	ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักจิตตะ	4.57	0.65	มากที่สุด	2
3	ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักวิมังสา	4.57	0.72	มากที่สุด	3
4	ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักฉันทะ	4.44	0.47	มาก	4
รวม		4.54	0.61	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 เมื่อพิจารณาภาพรวมปรากฏว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.61) และพิจารณารายด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักวิริยะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.60) รองลงมาด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักจิตตะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.65) ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักวิมังสา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.72) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักฉันทะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.47)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 ใช้ทำการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ซึ่งมีผลการวิจัยพบว่า

1) แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักฉันทะ พบว่า ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของครู มีความชอบและความรักในการนิเทศการจัดการเรียนของครู มีการวัดและประเมินผลการศึกษา และส่งเสริมให้มีการจัดสื่อการเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียน

2) แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักวิริยะ พบว่า ผู้บริหารควรมีความทุ่มเทเวลาและความพยายามในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรสถานศึกษา มีความเพียรพยายามในการสนับสนุนการจัดการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของครู มีความทุ่มเทในการสร้างนโยบายหรือแผนงานที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครู หาวีธีการใหม่ๆ ในการวัดผลและประเมินผลนักเรียน เพื่อสะท้อนความสามารถที่แท้จริง

3) แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักจิตตะ พบว่า ผู้บริหารควรเอาใจใส่ในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษาใหม่ๆ ติดตามผลการนิเทศการศึกษาเพื่อให้แน่ใจว่ามีการพัฒนาครูและการสอนอย่างต่อเนื่อง มีความตั้งใจเพื่อการวัดผลและประเมินผลของการจัดการเรียนการสอน เอาใจใส่ในการตรวจสอบและปรับปรุงสื่อการสอนอย่างสม่ำเสมอ

4) แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักวิมังสา พบว่า ผู้บริหารควรมีการทบทวน พิจารณาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นประจำทุกปีการศึกษา มีการไตร่ตรอง ทบทวนการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อให้เหมาะสมกับนักเรียน มีการนำผลจากการวัดผลและประเมินผลของการจัดการเรียนการสอนมาไตร่ตรองเพื่อหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพต่อไป

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลการตอบแบบสอบถาม เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยภาพรวมพบว่าการปฏิบัติการณ์อยู่ในระดับมากที่สุด และรายด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักจิตตะ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักวิมังสา และด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักฉันทะ ตามลำดับ สอดคล้องกับ (กัญญลักษณ์ จันทรวินบูลย์, 2560) ได้ทำวิจัยเรื่อง “แนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการนทบุรีในภาพรวม พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมดยกเว้นด้านที่มากไปหาด้านน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านหลักสูตร ด้านวัดผลและประเมินผลการศึกษา และด้านการเรียนการสอน 2) หลักการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพและการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการบริหารงานวิชาการประกอบด้วย 1) หลักการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน วัดผลและประเมินผลการศึกษา โดยมีหลักการและวิธีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร ได้แก่ (1) ยึดหลักให้ สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม (2) จัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานโดยจัดให้มีดัชนีชี้วัด คุณภาพการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาได้ ทุกช่วงชั้น (3) ส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้รวมทั้ง เป็นเครือข่ายและแหล่งการเรียนรู้ (4) ส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่ายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา (5) ส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้โดย ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด 2) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการบริหารงาน วิชาการด้วยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 3) แนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับโรงเรียนเตรียม อุดมศึกษา พัฒนาการนทบุรี ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร ควรมีใจรักในการปฏิบัติงาน เกี่ยวกับการจัดหลักสูตร หมั่นประชุมวางแผนจัดการเรียนการสอนด้วยใจรักอยากให้เกิดผลสำเร็จ ควรจัดอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการจัดทำหลักสูตร มีการดำเนินการตามแผนงานวิชาการด้วยความ ขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่คิดค้นจัดทำโครงการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตร มีการกำกับติดตามการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอด้วยความเอาใจใส่ ร่วมกันสรุปและประเมินผลในการใช้หลักสูตร และนำผลการประเมินผลการใช้หลักสูตรไปปรับปรุงใช้ในการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ ควรมีการจัดการเรียนการสอนด้วยใจรัก จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการ เรียนการสอน สนับสนุนครูให้เอาใจใส่ในการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เอาใจใส่ในการจัด กิจกรรมส่งเสริมทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ และ

จัดกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักพิจารณาและวิเคราะห์ ในการเรียนการสอน 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรจัดผู้สอนที่มีความพอใจและความรักในการ สอนเพื่ออบรมการทำสื่อการเรียนการสอน บำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอนให้อยู่ในสภาพดีด้วยความ อดทน มีความขยันอดทนในการนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการ ผลิตสื่อการเรียนการสอนด้วยความโปร่งใส สุจริต ตรวจสอบได้ และติดตามประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอน 4) ด้านวัดผลและประเมินผล ควรมีความพอใจในการวัดผลและประเมินผลที่ได้ตาม สภาพเป็นจริง หมั่นประชุมชี้แจงเกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผล มีความขยันวางแผนการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนตลอดการปีการศึกษา สร้างเครื่องมือวัดผลโดยให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ด้วยความอดทน เอาใจใส่นำผลการวัดผลและประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน และติดตามตรวจสอบการวัดและประเมินผลการศึกษาเพื่อปรับปรุง พัฒนาให้ดีขึ้น และยังสอดคล้องงานวิจัย (นฤตล มะโนศรี, 2560) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู” ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมาก คือ ด้านการวัดผลและประเมินผล การเรียนรู้ รองลงมา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการนิเทศการศึกษา 2) การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยรวมอยู่ในระดับมาก สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการบริหารงานตามหลักวิริยะ ด้านการบริหารงานตามหลักจิตตะ ด้านการบริหารงานตามหลักฉันทะ และด้านการบริหารงานตามหลักวิมังสา ตามลำดับ 3) แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภูทั้ง 4 ด้าน มีดังนี้ 1) ด้านการบริหารงานตามหลักฉันทะ พึงพอใจในการปฏิบัติงานด้านวิชาการให้ประสบผลสำเร็จ รู้จักการวิเคราะห์ จัดทำและนำหลักสูตรไปใช้ ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) ด้านการบริหารงานตามหลักวิริยะ มุ่งมั่นที่จะดำเนินงานวิชาการด้วยความเพียรพยายามด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง ส่งเสริมให้ครูรู้จักใช้เทคโนโลยีและมีการวัดผลประเมินผลนักเรียนอย่างเป็นระบบ 3) ด้านการบริหารงานตามหลักจิตตะ มีใจจดจ่อและมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ ส่งเสริมครูให้ทุ่มเทและมีความรับผิดชอบ มุ่งพัฒนาให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ 4) ด้านการบริหารงานตามหลักวิมังสา ไตร่ตรองการปฏิบัติงานในด้านของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและระบบการจัดกระบวนการเรียนรู้การใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีการประชุมวางแผนทบทวนด้านการนิเทศและการวัดผลประเมินผลให้เป็นระบบ

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อเป็นแนวการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ในแต่ละด้าน

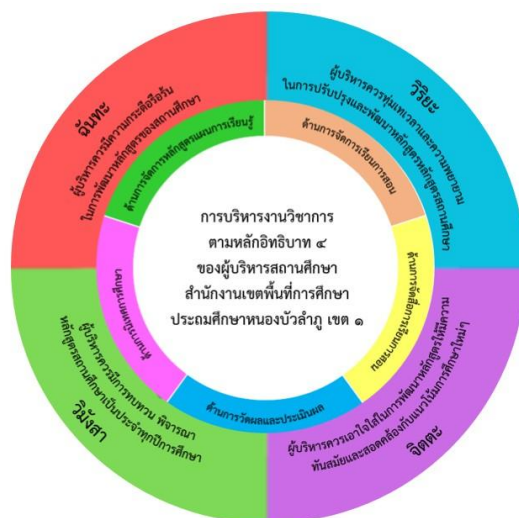
พบว่า 1) ด้านฉันทะ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของครู มีความชอบและความรักในการนิเทศการจัดการเรียนของครู มีการวัดและประเมินผลการศึกษา และส่งเสริมให้มีการจัดสื่อการเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียน 2) ด้านวิริยะ ผู้บริหารควรมีความทุ่มเทเวลาและความพยายามในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรสถานศึกษา มีความเพียรพยายามในการสนับสนุนการจัดการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของครู มีความทุ่มเทในการสร้างนโยบายหรือแผนงานที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครู หาวิธีการใหม่ๆ ในการวัดผลและประเมินผลนักเรียนเพื่อสะท้อนความสามารถที่แท้จริง 3) ด้านจิตตะ ผู้บริหารควรเอาใจใส่ในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษาใหม่ๆ ติดตามผลการนิเทศการศึกษาเพื่อให้แน่ใจว่ามีการพัฒนาครูและการสอนอย่างต่อเนื่อง มีความตั้งใจเพื่อการวัดผลและประเมินผลของการจัดการเรียนการสอน เอาใจใส่ในการตรวจสอบและปรับปรุงสื่อการสอนอย่างสม่ำเสมอ 4) ด้านวิมังสา ผู้บริหารควรมีการทบทวน พิจารณาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี การศึกษา มีการไตร่ตรอง ทบทวนการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อให้เหมาะสมกับนักเรียน มีการนำผลจากการวัดผลและประเมินผลของการจัดการเรียนการสอนมาไตร่ตรองเพื่อหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพต่อไป สอดคล้องกับ (กนกพิชญ์ ขาดิษฐ์वाल, 2566) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3” ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านหลักสูตร รองลงมา คือ ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา และด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา ตามลำดับ 2) แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 คือด้านหลักสูตร มีใจรักในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดหลักสูตร กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอด้วยความเอาใจใส่ ประเมินผลในการใช้หลักสูตร นำผลการประเมินผลการใช้หลักสูตรไปปรับปรุงใช้ในการดำเนินงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนรู้ จัดครูเข้าสอนให้ตรงตามวิชาเอก จัดบรรยากาศในชั้นเรียน ให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน อบรมการจัดทำสื่อการเรียนการสอน และการจัดทำสื่อต่าง ๆ ให้กับครู ด้านวัดผลและประเมินผล ประชุมชี้แจงให้ครูเข้าใจในระเบียบการวัดและประเมินผล สร้างเครื่องมือในการวัดผล โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ด้านนิเทศภายในสถานศึกษา สร้างเครื่องมือ และพัฒนาวิธีการนิเทศภายในสถานศึกษาแบบกัลยาณมิตร

6. ข้อเสนอแนะ

1) ผู้บริหารควรสนับสนุนและส่งเสริมการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารร่วมกับหลักการบริหารงานในทุกด้านของสถานศึกษา

2) หน่วยงานด้านการศึกษาควรส่งเสริมความร่วมมือกับสถาบันทางพระพุทธศาสนา เพื่อจัดส่งผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมมาให้ความรู้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา

7. องค์ความรู้ใหม่

รูปภาพที่ 1 การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

องค์ความรู้ที่ได้จากการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 เมื่อพิจารณาภาพรวมปรากฏว่าอยู่ในระดับมากที่สุด และพิจารณารายด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักวิริยะ รองลงมาด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักจิตตะ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักวิมังสา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักฉันทะ และแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของครู มีความทุ่มเทเวลาและความพยายามในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรสถานศึกษา เอาใจใส่ในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษาใหม่ๆ และมีการทบทวน พิจารณาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นประจำทุกปีการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กนกพิชญ์ ชาดิซซาล. (2566). การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- กัญญลักษณ์ จันทรวินัย. (2560). *แนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการนนทบุรี* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นฤตล มะโนศรี. (2560). *การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1. (2566). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566* [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://nb1.go.th/web/ita2567/o9.php> [28 พฤษภาคม 2567].